

TA PËRSHPEJTOJMË BARAZINË GJINORE

MANUAL PËR MËSUESIT E SHKOLLËS
FILLORE DHE TË MESME

TA PËRSHPEJTOJMË BARAZINË GJINORE

manual për mësuesit e shkollës fillore dhe të mesme

Botuesi:

Qendra për Arsimim Qytetar (QAQ)

Centar za građansko obrazovanje
Centre for Civic Education

Redaktore:

Maja Marinović

Pergatitur nga:

Svetlana Jovetić Koprivica dhe Miroslav Minić

Produksioni:

Qendra për Arsimim Qytetar (QAQ)

Përkthimi në gjuhën shqipe:

Monika Mrnjaçević dhe Nikolla Gjonović

Publikimi është pjesë e projektit "TA PËRSHPEJTOJMË barazinë gjinore (faza II) - nga stereotipizimi në barazi!" të cilin Qendra për Arsimim Qytetar (QAQ) e zbaton me mbështetjen e Ministrisë së Drejtësisë, të Drejtave të Njeriut dhe të Pakicave të Qeverisë së Malit të Zi.

Përmbajtja e këtij publikimi është përgjegjësi e QAQ dhe autorëve.

TA PËRSHPEJTOJMË BARAZINË GJINORE

MANUAL PËR MËSUESIT E SHKOLLËS FILLORE DHE TË MESME

Podgoricë, 2022.

Përmbajtja

Barazia nuk mund të presë	5
Hyrje	7
1. Punëtori – Dalloj seksin dhe gjininë	9
2. Punëtori – Rolet gjinore	11
3. Punëtori – Stereotipet	13
4. Punëtori – Stereotipet në përralla	15
5. Punëtori – Diskriminimi gjinor	17
6. Punëtori – Ta njoftojmë seksizmin	19
7. Punëtori – Dhuna ndaj grave dhe femicidi	22
8. Punëtori – Patriarkati dhe mizogjia	24
9. Punëtori – Gjuha dhe seksi	26
10. Punëtori – Barazi për të gjithë, kudo dhe gjithmonë	29

Barazia nuk mund të presë

Në vend të adresimit të zakonshëm për mësuesit dhe mësueset e këtij manuali të thjeshtë, vendosëm të ndajmë me ju një anekdotë interesante nga jeta profesionale.

Është viti 2021 muaji Mars. Me ftesë të koleges që është e punësuar në një shkollë në Podgoricë, shkuam në një ligjëratë një orëshe ku duhej të promovojmë rëndësinë e edukimit mediatik në arsim. Mbase kjo është një temë që trajtojmë intensivisht, të frymëzuar kaluam nëpër korridorin e shkollës të ndriçuar në ngjyrë të verdhë të ndritshme. Na përshëndet asistentja e drejtorit. Me dashamirësi na fton të bëjmë një pushim të shkurtër përpara se të fillojë ora. Mirënjohës për pritjen e këndshme dhe të emocionuar për takimin me të rinj me synim t'i motivojmë të zgjedhin shkrim-leximin mediatik si lëndë zgjedhëse, kërkojmë që të na drejtojnë në klasën ku na pret kolegja dhe nxënësit. Asistentja e drejtorit na ndjek dhe na pyet pa ndërhyrë nëse mund të marrë pjesë edhe ajo sepse i interesojnë temat që kanë të bëjnë me shkrim-leximin mediatik. Na inkujaron dëshira e saj dhe e ftojmë të na bashkohet.

Hyjmë në klasë të gjërë, të pajisur me mjete të përshtatshme mësimore dhe teknike. Në secilin prej rreth njëzet stolave ulen nga dy djem të moshës 15 deri 18 vjeç. Me ta është edhe mësuesja e gjuhës dhe letërsisë, e cila i mblodhi dhe u shpjegoi se për çfarë do të flasim. Të rinjve iu duket interesante, dëgjojnë në mënyrë aktive dhe drejtpërdrejt ndajnë përvojat e tyre me ne. Gëzimi është i dukshëm në fytyrat tona për shkak të interesit që shfaqin për tema të rëndësishme të dekonstruktimit të mesazheve mediatike, respektimin e kodit të gazetarëve, pranisë së gjuhës së urrejtjes në rrjetet sociale e të tjera. Një nga temat është gjuha e medias e ndjeshme ndaj gjinisë.

Asistentja e drejtorit merr fjalën dhe shpjegon – *Nuk më pëlqen shumë kur nxënësit më drejtohen si “zavëndese”. Unë nuk jam as mbiemër, as folje, as përemër - jam zavëndës, ndihmëse e drejtorit.* Duke tundur kokën pozitivisht, profesorja shton – *Nuk i lejoj nxënësit të më drejtohen si mësuese, unë jam profesor!* Nxënësit lëvizin pa fjalë mjekrën lart e poshtë dhe miratojnë qëndrimin e mësueses.

Pa dëshirë të veprojmë me kritika agresive, dhe me synimin për të ndërgjegjësuar së bashku besime të tilla, e pyesim nxënësin në bankën e tretë:

– *Si e ke emrin?*

- *Unë jam Nikolla.*

- *Nikolla, a do të ndihëshe mirë sikur të hyja çdo ditë në klasë dhe të thoja - Nikolla, ti je një studente shumë e përkushtuar që merr njohuritë bazë. Ose, ti je nxënëse me të cilën jam e lumtur që bashkëpunoj. Ose, më duket se sot nuk je veçanërisht e frymëzuar për të punuar. Ose, nxënëse si ndihesh sot? - Prezantimi shoqërohet me një nënqeshje të lehtë nga nxënësit e tjerë.*

- *Nuk do të isha rehat. Unë jam mashkull. Unë jam nxënës.*

- *Gjithashtu, nuk është e këndshme kur profesoreshës i drejtohem si profesor, gjyqtarës si gjykatës, mjekës si doktor ose çfarë do profesioni në gjininë mashkullore kur e kryen gruaja.*

“Efekti aha” dhe momenti kur ata arrijnë të kuptojnë se përse është e rëndësishme të përdoret gjuha me ndjeshmëri gjinore bëhet befasi i dukshëm në fytyrat e nxënësve, kolegës tonë dhe asistentes së drejtorit.

Kolegja shpjegon në detaje përse është e nevojshme të shmangen stereotipet dhe se si gjuha ka një konotacion dhe potencial të fortë për të ndikuar në shoqërinë tonë, e cila tradicionalisht favorizon diskriminimin pozitiv ndaj burrave, pra diskriminimin negativ ndaj grave.

Duke ndarë këtë anekdotë me ju, ju ftojme të merrni pjesë gjatë orës së mësimit dhe me qendrim, ide, opinion dhe veprim tuaj të kontribuoni për barazi, barazinë gjinore dhe përfundimisht luftën kundër dhunës ndaj grave.

Svetllana Jovetiç Koprivica, **profesoreshë**
e gjuhes dhe letërsisë malazeze - serbe, boshnjake, kroate / Shkrim-leximi Mediatik

Mirosllav Miniç, **profesor**
i gjuhes dhe letërsisë malazeze - serbe, boshnjake, kroate / Shkrim-leximi Mediatik

Hyrje

Barazia gjinore është trashëgimi civilizuese, respekti i së cilës është i rregulluar me ligjë. Mësuesit në Mal të Zi në institucionet parashkollore, shkollat fillore dhe të mesme janë të detyruar të përcjellin vlera të bazuara në respektimin e barazisë dhe barazisë gjinore. Neni 2 i Ligjit për Barazi Gjinore përcakton se *barazia gjinore nënkupton pjesëmarrje të barabartë të grave dhe burrave në të gjitha fushat e sektorit publik dhe privat, pozitë të barabartë dhe mundësi të barabarta për ushtrimin e të gjitha të drejtave dhe lirive dhe përdorimin e njohurive dhe aftësive personale për zhvillimin e shoqërisë, si dhe arritjen e përfitimeve të barabarta nga rezultatet e punës.*

Kontributi për barazinë gjinore përfshin luftën me të gjitha format e diskriminimit dhe trajtimit të pabarabartë që dallon midis burrave dhe grave dhe personave me seks dhe identitete të ndryshme gjinore.

Diskriminimi i drejtpërdrejtë për shkak të seksit nënkupton që një person trajtohet në mënyrë të pafavorshme në raport me një person tjetër në bazë të gjinisë. Barazia gjinore është parakusht për arritjen e demokracisë dhe respektimin e të drejtave të njeriut.

Një nga mënyrat më të rëndësishme në të cilën mësuesit dhe mësueset mund të lëvizin në dëshirën për të luftuar diskriminimin është zbulimi i stereotipeve dhe parimeve me të cilat funksionojnë stereotipet.

Ky proces bazohet në dyshimet e vlerës së marrëdhënieve tradicionale gjinore. Lindja e ati dyshimi kërkon gjithashtu bërjen e disa pyetjeve të rëndësishme:

- *Si mund të kontribuoj në trajtimin e barabartë të grave, burrave dhe njerëzve me seks dhe identitete të ndryshme gjinore në shoqëri?*
- *A është shteti i detyruar të sigurojë barazi për gratë, burrat dhe personat me seks dhe identitete të ndryshme gjinore në të gjitha sferat e jetës?*
- *Si mund të jetë shkolla vend ku zhvillohen mënyra të ndryshme për të luftuar diskriminimin?*

- *Pse unë, si dhe kolegët e mi, kemi nevojë për trajnime për barazinë gjinore në arsim?*
- *Si mund të shtoj përmbajtje në pjesën e lirë të kurrikulës që do të rezultojë në promovimin e barazisë midis burrave, grave dhe njerëzve me seks dhe identitete të ndryshme gjinore?*

Ky manual është krijuar në kuadër të projektit *TA PËRSHPEJTOJMË barazinë gjinore - nga stereotipizimi në barazi* të Qendrës për Arsimim Qytetar (QAQ), me mbështetjen e Ministrisë së Drejtësisë, të Drejtave të Njeriut dhe të Pakicave, dhe prezanton përgjigje entuziaste të neve që besojmë se mësuesit dhe mësueset kanë pushtet dhe mund të ndryshojnë të ardhmen duke ndikuar në ndërgjegjësimin e nxënësve për nevojën për të zhvilluar dhe promovuar barazinë gjinore.

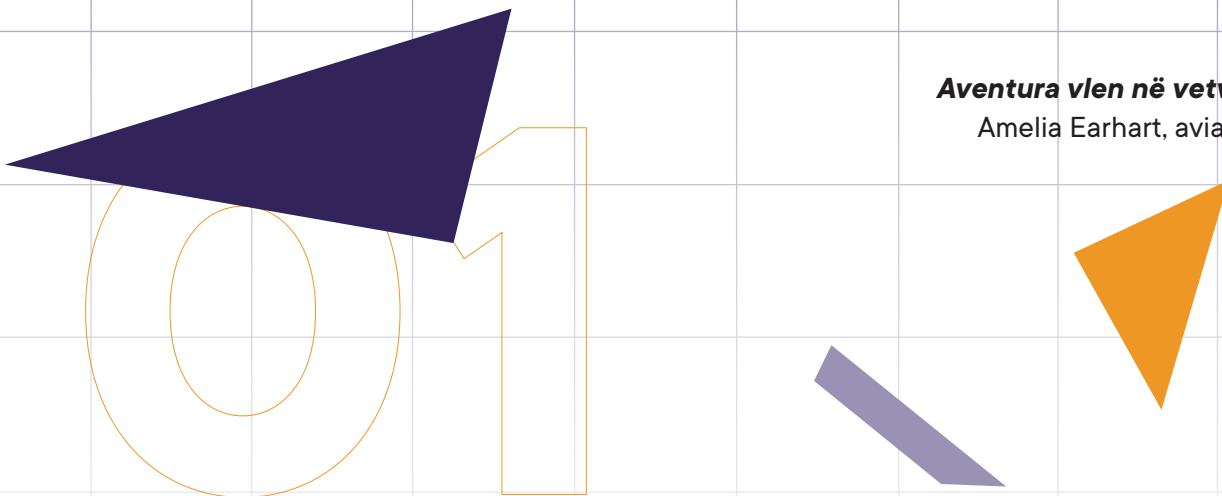
Praktikumi ofron sërë zgjidhjesh/punëtorish të thjeshta dhe të lehta për tu zbatuar që do të interesojnë nxënësit dhe do të frymëzojnë mësuesit dhe mësueset.

Çdo punëtori është planifikuar të zgjasë 30 minuta. Koncepti metodologjik përfshin rezultate të duhura, materiale për punë, aktivitete në klasë me bashkangjitje të duhura. Megjithatë, duke pasur parasysh kreativitetin e kolegëve tanë, besojmë se puna jonë do të shërbejë si frymëzim për plotësimin dhe zhvillimin e përmbajtjeve të zbatueshme dhe interesante.

Besojmë gjithashtu se është thelbësore për *përsheptimin e barazisë gjinore* që të gjithë së bashku të marrim përgjegjësi dhe të kontribuojmë në respektimin e të drejtave të njeriut.

Aventura vlen në vetvete
Amelia Earhart, aviatore

Punëtori - Dalloj seksin dhe gjininë

Rezultati: Nxënësit dhe nxënëset njohin dallimin ndërmjet koncepteve të seksit dhe gjinisë

Koha: 30 minuta

Materiali: fletë pune, stilolapsa në dy ngjyra

Aktivitetet në orë:

Mësuesi/ja u jep të gjithë nxënëseve dhe nxënësve fletë pune të fotokopjuar (*Bashkangjitja nr. 1*).

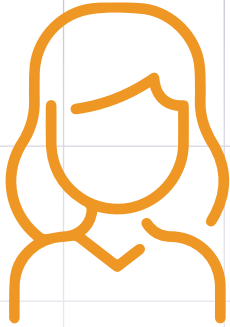
Kërkon që nxënësit të lidhin konceptet duke zgjedhur një nga dy opsionet e ofruara: *grua - burrë*.

Mësuesi/ja kërkon që nxënëset dhe nxënësit të shpjegojnë zgjedhjen e tyre. Pas shpjegimit, shtron pyetje që synon t'i ndërgjegjësojnë nxënëset dhe nxënësit se përvoja e tyre gjinore është diçka që u imponohet nga përvoja - bëhet fjalë për vlerat tradicionale të sugjeruara në familje, mjedisit të gjerë, përmes mediave, rrjeteve sociale apo në ndonjë mënyrë tjetër.

Për shembull: termin *trashëgimija* nxënëset dhe nxënësit zakonisht e lidhin me burrë, duke respektuar ligjin tradicional të pashkruar që pasuria dhe vlerat familjare trashëgohen nga pasardhësit meshkuj.

Detyra e mësuesit/ses është të thyejë besime të tilla dhe të theksojë rëndësinë e barazisë së pasardhësve dhe pasardhësve gjatë trashëgimisë së pasurisë familjare. Ky parim zbatohet në mënyrë konsistente kur shpjegohen të gjitha termat në bashkangjitjen e dhënë dhe së bashku me nxënëset dhe nxënësit, arrihet në përfundim se të gjitha termat u përkasin njëloj grave dhe burrave. E thënë thjesht, mësuesit/set u sugjerojnë nxënëseve dhe nxënësve se respektimi i traditës ndonjëherë nënkupton ruajtjen e trashëgimisë së vlefshme dhe ndonjëherë nënkupton dyshimin për ato aspekte tradicionale të jetës, ku zbatimi i vazhdueshëm mund të dëmtojë individin dhe individën ose një grup. Për të ilustruar shembuj të ndritshëm të traditës, e konsiderojmë të rëndësishme të theksojmë segmentet testamentare të autorit të *Shembujve të burrërisë dhe heroizmit* Marko Milanov - *Unë lë gjithçka nën kontroll të plotë të gruas sime Stefi, në mënyrë që askush të mos e kufizojë kurrë dhe sfidoj të drejtën e saj. Tani e autorizoj që të disponojë plotësisht me pronën tonë në favor të saj, pasi është meritë e saj që kemi fituar dhe ruajtur pronën... Në rast të vdekjes sime dhe nëse gruaja ime e ligjshme Stefa ka fatin të martohet me dikë tjetër, prona e përmendur këtu mbetet trashëgimi e saj dhe e fëmijëve të saj nëse Zoti e kënaq me të: të jetë ashtu siç e sheh mirë dhe dobishëm ajo. Kështu, tradita është gjithmonë më shumë se dëgjimi i verbër i besimeve të paraardhësve dhe parardhësve tanë.*

Bashkangjitja 1

Gruaja

Burri

Trashëgimia	Seksi më i fortë	Makinë sportive	Shopping
Kapele	Teknologjitë informative	Politika	Biznes
Gatimi	Inxhinieri elektrike	Model flokësh	Lotë
Pushkët dhe makinat	Kukulla	Xhinse	Vresht
Bluzë rozë	Të ushqejë dhe të kujdeset	Rruajtja	Jaht
Kryefamiljari	Sukses sportiv	Kirurgji estetike	Tradhti bashkëshortore
Vathët	Vozitje me kanotazh	Parfum	Fuqi
Politika		Birrë	Tatuazh
Fundi		Ngjyrë për flokë	Dhimbje

TANI E DI!

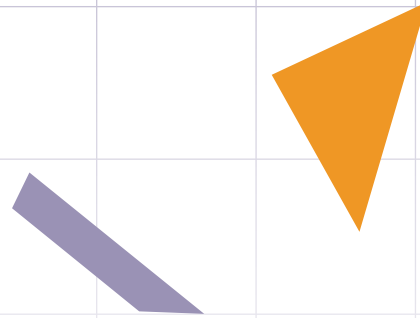
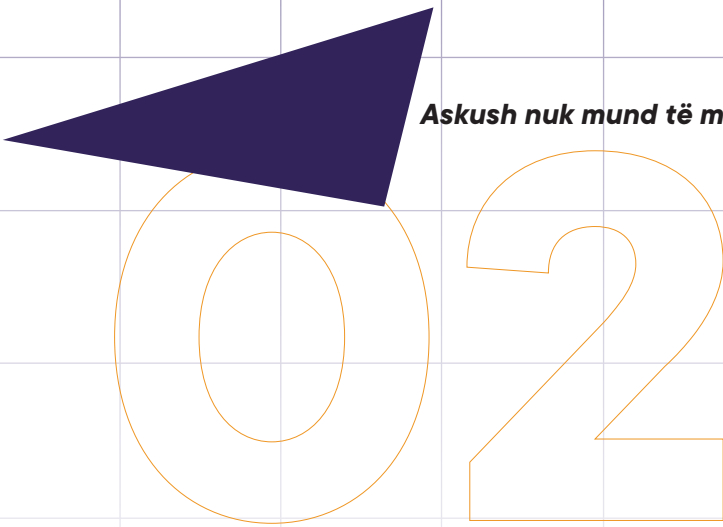
Seksi nënkupton dallimet biologjike midis grave dhe burrave. Këto dallime janë kryesisht të përhershme dhe universale.

Gjinia nënkupton rolet e grave dhe burrave që shoqëria iu ka caktuar. Opinionet, qëndrimet dhe sjelljet ndaj gjinisë mësohen dhe mund të ndryshojnë.

Dallimet e seksit dhe gjinisë janë veçanërisht të rëndësishme kur kemi parasysh çështjen e dallimit të identitetit gjinor, e cila do të diskutohet në faqet në vijim. Jemi të sigurt se është shumë e lehtë ti tërheqësh vëmendjen nxënësve dhe nxënësve për faktin se seksi i përket natyrës, ndërsa gjinia i përket shoqërisë. Injorimi i këtyre aspekteve reale do të thotë të kontribuosh në shkeljet e drejtave të njeriut. Me këtë punëtori të thjeshtë mund të tërhiqni vëmendjen për rëndësinë e *përshpejtimt të barazisë*.

Askush nuk mund të më thotë se çfarë mund dhe çfarë nuk mund!

Amna El Hadad – peshëngritëse

Punëtori - Rolet gjinore

Rezultati: Nxënëset dhe nxënësit krahasojnë dhe shpjegojnë rolet gjinore.

Koha: 30 minuta

Materiali: fletë pune

Aktivitetet në orë:

Këtë punëtori mund ta realizoni duke punuar në çifte. Çdo çift në klasë fiton një listë me punë të shtëpisë. Nga nxënësja dhe nxënësi duhet t'u kërkohet të klasifikojnë punët e kryera nga gratë ose burrat ose punët e kryera edhe nga gratë edhe nga burrat.

Punët e shtëpisë

Larja e rrobave

Riparimi i prizës

Vendosja e tryezës për ushqim

Gatimi

Luajtja me fëmi

Riparimi i makinës

Hekurosje

Furnizimi me karburant

Marrja e fëmijëve në shëtitje

Montimi i pajisjeve shtëpiake

Hedhja e mbeturinave

Shkuarja në treg

Pastrimi i dritareve

Fshirja me fshesë me korrent

Lyerja e murit

Blerja e rrobave për fëmijë

Pastrimi i tryezës pas ngrënies

Të ushqyerit e fëmijëve

Ndihmë me detyrat e shtëpisë

Mirëmbajtja e bimëve në shtëpi

Pushim mjeksor kur një fëmijë është i sëmurë

Kujdesi për anëtarët e vjetër të familjes

Ndërrimi i llambës

Bërja e ëmbëlsirave

Pastrimi i pluhurit

Përcjellja e fëmijëve në kopsht/shkollë

Pas renditjes së punëve të shtëpisë, nxënëset dhe nxënësit duhet t'u përgjigjen pyetjeve dhe urdhrave të punës në vazhdim:

- Shkruani të paktën tre aktivitete nga lista e punëve të shtëpisë që kryhen çdo ditë.
- Shkruani të paktën tre aktivitete nga lista e punëve që kryhen periodikisht.
- Kush bën më shumë aktivitete të përditshme dhe periodike në shtëpi?
- Shkruani të paktën pesë aktivitete ku merrni pjesë vetë në kryerjen e tyre.
- Dalloni dhe shpjegoni nëse ka ndonjë ndryshim midis punëve të shtëpisë në të cilat marrin pjesë vajzat dhe djemtë.
- A është e natyrshme apo e imponuar ndarja e punëve të shtëpisë?
- Kush dhe si i imponon rolet gjinore grave dhe burrave?
- Sa kohë duhet gjatë ditës për të kryer punët e shtëpisë?
- Si ndikon kjo ndarje e punëve tek gratë e punësuarat?
- Kush ka më shumë kohë të lirë dhe mundësi për t'iu kushtuar interesave personale?
- Kush mund të fitojë më shumë të ardhura duke kryer punë të ndryshme?

TANI E DI!

I Rolet gjinore janë role të cilat u ndahen burrave dhe grave. Rolet gjinore nuk jepen në bazë të aftësive dhe shkathtësive.

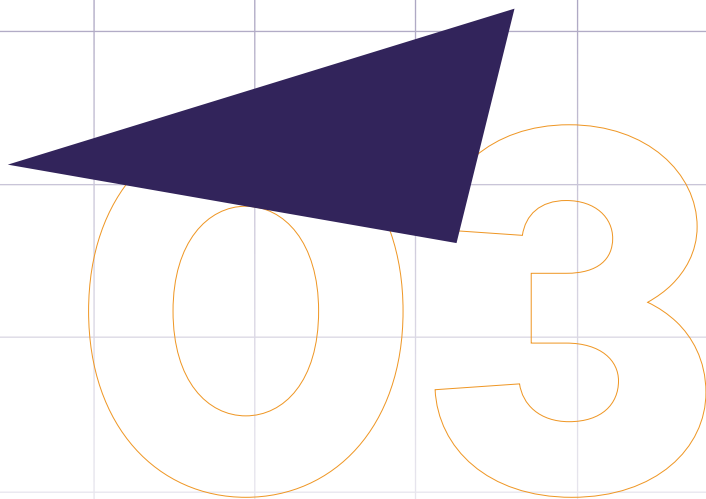
Tradita imponon atribuimin e roleve të caktuara për gruan, gjegjësisht për burrin.

Për gratë, punët e shtëpisë synohen tradicionalisht, dhe për burrat, punët e rëndësishme që kryhen jashtë shtëpisë. Kështu, puna e papaguar tradicionalisht i takon gruas dhe burrit puna që sjell fitim. Me kalimin e kohës, gratë kanë fituar të drejtën për t'u punësuar, por edhe detyrimin për t'u ngarkuar dyfish - në shtëpi dhe në punë.

Ndarja tradicionale e roleve gjinore nuk e lejon gruan të bëjë hap të rëndësishëm përpara në drejtim të arritjes së barazisë, ndaj është e nevojshme të braktisen besimet ekzistuese. Ndarja radikale dhe e ngurtë e roleve gjinore është veçanërisht e theksuar në kohë kur ka pasiguri të gjithanshme. Çështja e barazisë gjinore shpesh marginalizohet për të pritur "kohë më të mira". Megjithatë, në shkollë ka shumë dëshmitare dhe dëshmitarë që aktet juridike pohuese nuk mund të kontribuojnë sa duhet në pozitën e grave, por është e nevojshme të ndikohet tek fëmijët dhe të rinjtë dhe të inkurajohet nevoja e tyre për të ndryshuar realitetin.

Edhe vajzat mund të jenë heroina

Xheni Vang, astronome

Punëtori - Stereotipet

Rezultati: Nxënëset dhe nxënësit njohin dhe shpjegojnë termin e stereotipit

Koha: 30 minuta

Materiali: tre hamer letra, post-it ngjitëse, stilolapsa, flomastera...

Aktivitetet në orë:

Realizimi i kësaj punëtorie nënkupton ndarjen e nxënësve dhe nxënësve në tri grupe. Secili grup fiton detyrë me synim të nxjerrë përfundim për imponimin e shumë stereotipeve në procesin e të mësuarit të roleve gjinore.

Grupi i parë - pjesëtarët dhe pjesëtarët e këtij grupi shkruajnë në post-it ngjitëset lodrat tipike për vajza dhe lodrat tipike për djem.

Grupi i dytë - pjesëtarët dhe pjesëtarët e këtij grupi shkruajnë në post-it ngjitëset sportet tipike për vajza, dhe sportet tipike tipike për djem.

Grupi i tretë - pjesëtarët dhe pjesëtarët e këtij grupi shkruajnë në post-it ngjitëset emrat e heroinave të filmave të animuar në rrobat dhe sendet që prindërit/kujdestarët zakonisht blejnë për vajzat dhe djemtë.

Pas renditjes dhe ngjitjes në hamer, mësuesi/sja bën pyetje të ngjashme me pyetjet e sugjeruara:

Grupi i parë:

- Mbi çfarë jeni bazuar që kukullat Barbie janë lodra tipike për vajzat?
- Çfarë ju bën të zgjidhni makinat si lodra tipike për djemtë?
- A mund të jepni shembull të një ndarje të ndryshme lodrash?
- Kush i zgjedh lodrat dhe i'a ofron fëmijëve?
- A kanë fëmijët e vegjël një ndikim vendimtar në këtë zgjedhje?

- A keni dëshiruar ndonjëherë që të keni lodër që është mbase e ndaluar për ty si vajzë apo si djalë?

Grupi i dytë:

- Mbi cilën bazë keni arritur në përfundimin se një sport është më i përshtatshëm për vajzat/djemtë?
- A ishte e lehtë të gjeni sporte tipike për femra?
- A ishte e lehtë të gjeni sporte tipike për meshkuj?
- Sa sportistë të suksesshëm përfaqësohen në media dhe sa sportiste të suksesshëme?
- Si ndikon një përfaqësim i tillë në përvojën tuaj dhe paracaktimin e sportit për njërin nga sekset?
- A e dëgjoni më shpesh zërin e mashkullit apo të femrës kur shikoni përmbajtje sportive dhe pse?

Grupi i tretë:

- Kush i zgjedh rrobat për vajza apo djem?
- Cilat janë ngjyrat standarde të rrobave për vajzat dhe cilat për djemtë?
- Cili është qëllimi i prodhuesit të rrobave të tilla të dizajnuara?
- A mund të vendosin vetë fëmijët e vegjël se cilët janë heroinat e tyre të preferuara të filmave të animuar dhe heronjtë e tyre të preferuar të filmave të animuar?
- A mund të jepni një shembull të takimit me vajzë të veshur me bluzë me imazhin e Njeriut Marimange (Spider-Man), ose djalë që ka veshur bluzë me imazhin e Elsës?
- A janë fëmijët të veshur kështu në shërbim të të ushqyerit dhe reklamimit të një stereotipi të caktuar?

TANI E DI!

I Stereotipi është opinion i vendosur, parabindje dhe përgjithësim i veçorive të caktuara që i atribuohen dikujt ose diçkaje.

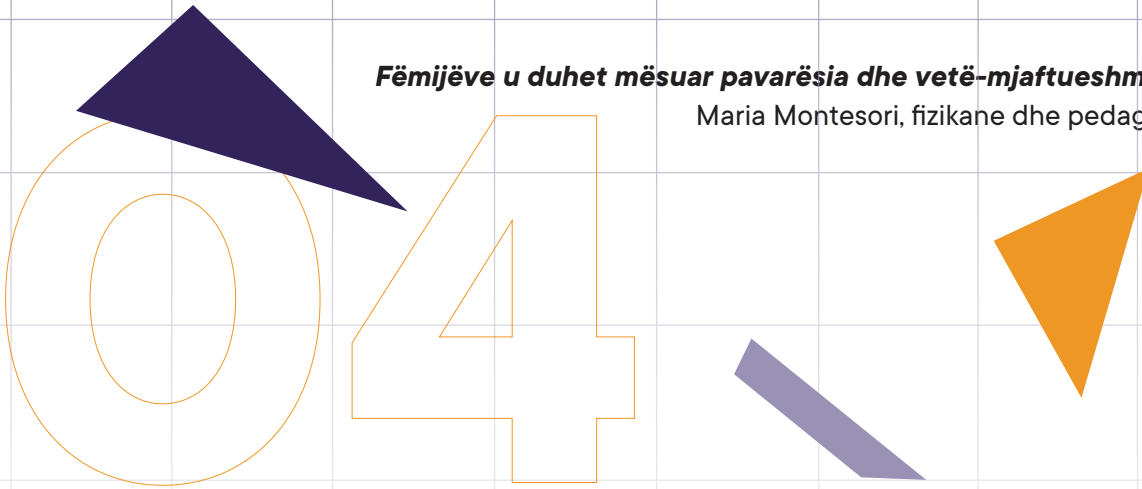
I Paragjykimi është mendim, besim ose përfundim i paramenduar për dikë ose diçka për të cilën nuk dimë sa duhet.

Stereotipet gjinore janë modele të mësuara sociale dhe kulturore, opinione dhe sjellje sipas të cilave grave dhe burrave u atribuohen karakteristika dhe role të përcaktuara në bazë të seksit të tyre. Ato janë pasojë e vlerave, qëndrimeve, normave dhe paragjykimeve të rrënjosura. Stereotipet gjinore shërbejnë për të justifikuar dhe përjetësuar marrëdhëniet tradicionale ku burrat kanë epërsi ndaj grave.

Stereotipet dhe paragjykimet janë prindërit e diskriminimit. Ata kujdesen mirë për të. Diskriminimi shoqërohet shpesh me gjuhën e urrejtjes dhe forma të tjera të sjelljes sociale të papranueshme. Racizmi, ejxhizmi dhe homofobia bazohen në ndjenja, opinione dhe sjellje që nuk mund të kenë argumentacion të fortë. Prandaj, është e nevojshme të inkurajohen nxënëset dhe nxënësit të bëjnë pyetje, të kontrollojnë se si kanë fituar besime të caktuara, të flasin me zë të lartë për grupet vulnerabel dhe të zhvillojnë strategji për të mbrojtur gratë, fëmijët, të moshuarit, personat LGBTQ dhe të tjerët.

Fëmijëve u duhet mësuar pavarësia dhe vetë-mjaftueshmëria

Maria Montesori, fizikane dhe pedagoge

Punëtori - Stereotipet në përralla

Rezultati: Nxënëset dhe nxënësit diskutojnë praninë e stereotipeve në përralla dhe nxjerrin përfundime rreth mënyrave të pranimit të stereotipeve

Koha: 30 minuta

Materiale: letër dhe stilolaps / kompjuter

Aktivitetet në orë

Mësueset dhe mësuesit e fillojnë këtë punëtori duke bërë pyetjet në vazhdim:

- Në cilën moshë janë njerëzit më të ekspozuar ndaj përmbajtjes së përrallës?
- Cila është përralla e jote e preferuar dhe pse?
- A ka më shumë protagoniste apo protagonistë në përralla?
- Kujt i caktohet më shpesh roli i viktimës dhe kujt roli i shpëtuesit?
- Jep shembuj të personazheve negative. Çfarë gjinie janë personazhet negative në përralla?
- Çka nuk ju ka pëlqyer në përralla?
- A kanë përrallat potencial të zhvillojnë paragjykime?

Mësuesi/ja i ndan nxënësit në gjashtë grupe me numër të përafërt anëtarësh/resh dhe kërkon të rikrijojnë përralla të njohura ndërkombëtare, duke nisur nga titulli, duke zëvendësuar personazhet femra dhe meshkuj të përrallës.

Grupi i parë - Hirushja. Pritet që duke u nisur nga titulli, përralla të quhet *Hirushi*. Personazhi kryesor jeton me nënën e tij dhe së shpejti atyre u bashkohen njerku dhe dy djemtë e tij. Hirushi detyrohet të bëjë të gjitha punët e shtëpisë, të shkojë në ballo vetëm me ndihmën e elfit të

mirë dhe të kthehet para mesnatës. Një princeshë e bukur dhe e pasur zgjedh princin midis të gjithë të rinjve të disponueshëm në mbretëri. Vullneti i saj mund të shpëtojë princin nga vuajtja e përjetshme dhe jetës në mëshirën e njerkut dhe djemve të tij ...

Grupi i dytë - *Borëbardha dhe shtatë xhuxhat* (Borëbardhi dhe shtatë xhuxha)

Grupi i tretë - *Bukuroshja e fjetur* (Bukuroshi i fjetur)

Grupi i katërt - *Rapanzëll* (Rapanzelli)

Grupi i pestë - *E bukura dhe bisha* (I bukuri dhe bisha)

Grupi i gjashtë - *Sirena e vogël* (Sireni i vogël)

Duke marrë parasysh përmbajtjen e përrallës, mësuesi/ja shtron pyetjet në vazhdim:

- Si ndiheni për ndryshimin e emrave dhe roleve gjinore të personazheve kryesorë?
- Çfarë është e pazakontë për princat dhe çfarë është e pazakontë për princeshat?
- Si duken burrat në rolin e princave të pafuqishëm që mund të shpëtohen nga vullneti i mirë i një gruaje?
- Pse roli i zuzarit më së shpeshti i atribuohet një femre, pra në përralla janë shtriga, njerka të këqija, forca madhërore që pengojnë lumturinë dhe suksesin e personazheve kryesorë?
- Rendisni përralla apo filma të animuar në të cilët fati i personazhit kryesor thyen stereotipet?

TANI E DI!

Emancipimi i grave nënkupton sigurimin e zhvillimit dhe avancimit të plotë të pozitës së grave në të gjitha fushat, veçanërisht në sferën politike, sociale, ekonomike dhe kulturore. Në këtë mënyrë, emancipimi garanton realizimin dhe gëzimin e barazisë me burrat.

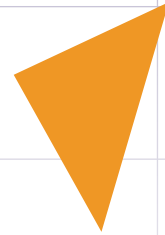
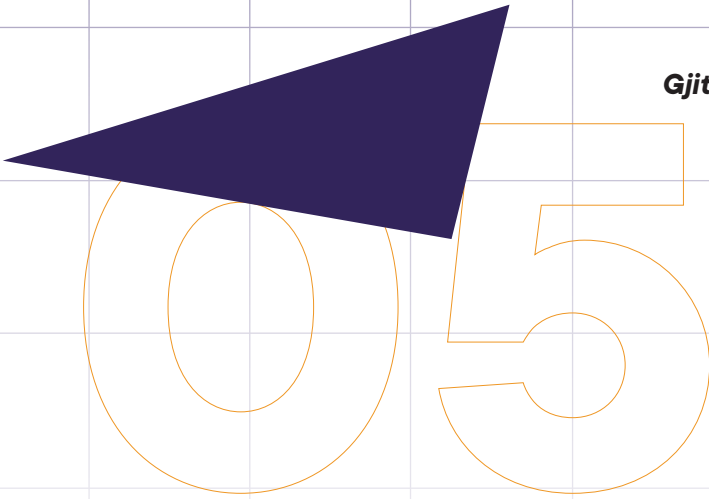
Termi i emancipimit kërkon ndryshim në modelet sociale dhe kulturore të sjelljes. Për sa i përket sjelljes së burrave dhe grave, është e dukshme prania e inferioritetit femëror, pra epërsisë mashkullore. Prandaj, arritja e barazisë gjinore është çështje kyçe sociale dhe kulturore.

Përrallat janë pjesë e rëndësishme e rritjes të çdo fëmije. Megjithatë, në përralla ka një sërë detajesh që kërkojnë vëmendje të veçantë. Në të gjitha përrallat, martesë është një lloj shpërblimi për ato gra që tregojnë guxim, vendosmëri, këmbëngulje. Edhe pse kanë shumë virtyte që tregohen drejtpërdrejt, gratë tregohen ose si viktime (Hirushja, Borëbardha, Bukuroshja e Fjetur, Rapanzëll, Sirena e Vogël) ose si njerka, motra të këqija, shtriga (Kruela, Ursula, Malefika). Rishikimi analitik i përrallave duhet të rezultojë në zhvillimin e aftësisë së nxënësve dhe nxënësve për të menduar në mënyrë kritike për të gjithë përmbajtjet që arrijn tek ata, qoftë literaturë tekstesh apo videoklipe në rrjetet sociale si Instagram apo Tik-Tok.

Gjithmonë e dija se do të udhëtoja në kozmos

Mej K. Jemison, astronaute dhe mjekë

Punëtori - Diskriminimi gjinor

Rezultati: Nxënëset dhe nxënësit zbulojnë dhe vlerësojnë praninë e diskriminimit gjinor në jetën e përditshme

Koha: 30 minuta

Materiali: material i printuar i paraqitur në formë të fletës për punë

Aktivitetet në orë:

Mësuesi/ja i ndan nxënësit në tre grupe me numër afërsisht të njëjtë anëtarësh.

Nga nxënëset dhe nxënësit pritet të lexojnë me kujdes përmbajtjen e fletës së punës që u është ofruar më parë dhe të zgjidhin pretendimet në bazë të kërkesave që u janë bërë në fletën e punës.

Përmbajtja 2

Renditni thëniet e mëposhtme në varësi a i përkasin gjinisë apo seksit:

Femrat janë seksi më i butë.

Meshkujt nuk bëjnë lindje.

Femra është shtylla e familjes.

Vajzat janë më të rregullta se meshkujt.

Në Egjiptin e lashtë, femrat trashëguan të gjithë pronën, jo meshkujt.

Femrat kanë cikël menstrual.

Meshkujt kanë prostatë.

Femrat gatojnë më mirë.

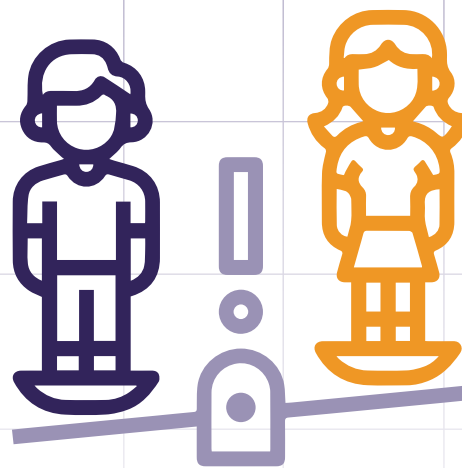
Meshkujt janë me leshatakë.

Femrat janë shofere të këqija.

Përmbajtja 3

Listo pabarazitë midis grave dhe burrave në:

Sport	Arsim
Ambient pune	Sferën e sigurisë
Gjuhë	Art
Botë të politikës	Mjedis familjar
Shëndet	Mjedis shkollor

Përmbajtja 4

Rendit tiparet dhe përgjegjësitë e mëposhtme sipas faktit nëse ato u përkasin grave apo burrave:

Forca, bukuria, dobësia, ndjeshmëria, ambicia
 Butësi, pavarësi, vetëbesim, luftim
 Durim, autoritet, sukses në biznes, qëndrueshmëri
 Impulsivitet, ftohtësi, modestancë, tolerancë

Përfaqësuesja/si i/e grupit shpall përfundimet. Mësuesja/si u jep sugjerime që synojnë pa mëdyshje luftimin e diskriminimit gjinor dhe në atë mënyrë u ofron një këndvështrim të ndryshëm në lidhje me barazinë gjinore.

TANI E DI!

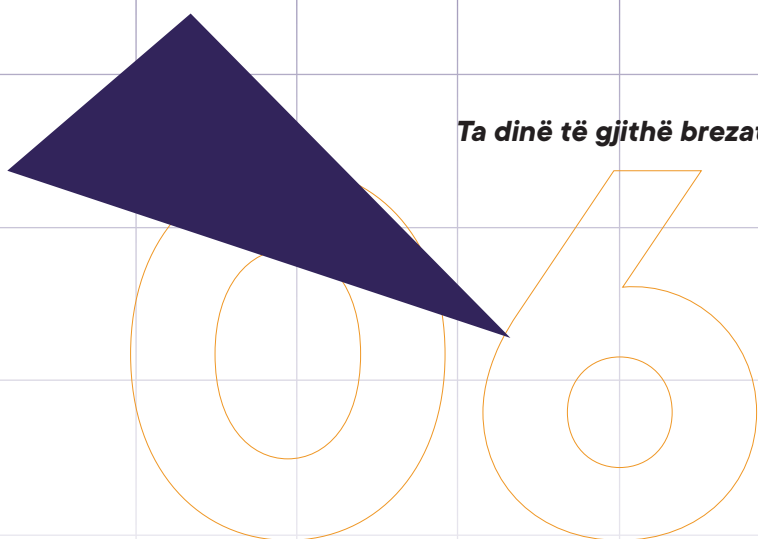
Diskriminimi gjinor është çdo dallim, përjashtim ose mohim i grave bazuar në seksin e tyre. Pasoja e diskriminimit gjinor është rrezikimi ose pengimi i arritjes së barazisë ndërmjet grave dhe burrave.

Socializimi gjinor - vajzave dhe djemëve u imponohet se si do të mendojnë dhe të sillen në varësi të mesazheve që kanë marrë si fëmijë. Të dy pranojnë modele të imponuara, duke pranuar diskriminimin gjinor si parim të vlefshëm brenda familjes dhe mjedisit më të gjerë. Në procesin e socializimit gjinor, më së shpeshti janë të pranishme mesazhet seksiste, të cilat formojnë vlerat dhe rregullat bazë për vajzat dhe djemtë që do të bëhen gra dhe burra.

Për të mbajtur pozicion pushteti në raport me gratë, shpesh do të dëgjoni se pozita e gruas ka ndryshuar ndjeshëm dhe se jemi afër barazisë. Ndonjëherë këtij qëndrimi i bashkohet vajtimi për ditët e mira të shkuara. Megjithatë, anashkalohet fakti se pas shekujsh nënshtrimi nuk mjafton të flitet për barazi formale, por duhet vepruar. Me arsim, nxënëset dhe nxënësit ndërgjegjësohen se detyra e tyre është të krijojnë marrëdhënie shoqërore që do të ofrojnë trajtim të barabartë për të gjithë, trajtim të barabartë kudo dhe trajtim të barabartë gjithmonë.

Ta dinë të gjithë brezat se gratë me uniformë u kanë dhënë lirinë

Meri Edvards Valker, kirurge

Punëtori – Ta njoftojmë seksizmin

Rezultati: Nxënëset dhe nxënësit zbulojnë dhe kritikojnë seksizmin, qëndrimet dhe sjelljet që ushqejnë këtë fenomen social

Koha: 30 minuta

Materiali: kompjuter ose celular

Aktivitetet në orë:

Jemi dëshmitarë që përmbajtja mediatike në formë elektronike arrin më lehtë dhe më shpejtë tek përdorueset dhe përdoruesit. Pavarësisht nga niveli i ndërgjegjësjes që kanë lexueset dhe lexuesit, ata janë të ekspozuar ndaj përmbajtjeve të ndryshme seksiste në media.

Mësuesja/si i ndan nxënëset dhe nxënësit në gjashtë grupe, duke kërkuar të ndjekin përmbajtjet në portalet më të lexuara në Mal të Zi (*Pobjeda, Vijesti, Dan, Dnevne novine, Portal analitika, CDM, PCNEN*). Secili grup ka për detyrë të gjejë shembuj të pranisë së grave dhe burrave në fushat e mëposhtme:

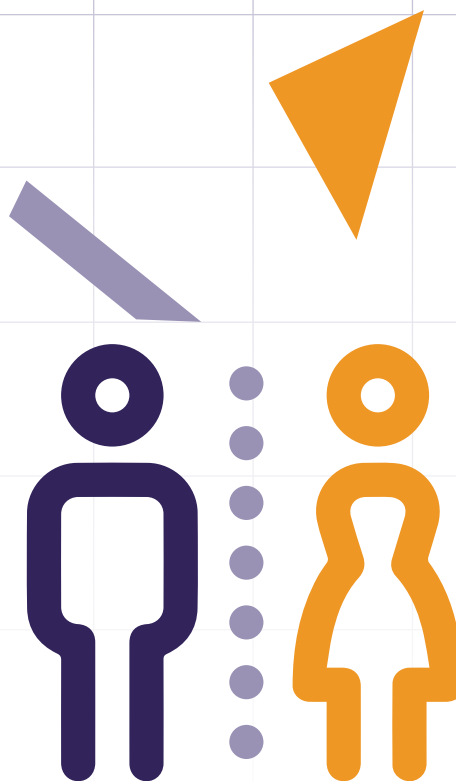
- Politika
- Kultura
- Shkencë
- Shoqëria/ekonomia
- Argëtim
- Sport

Duke rishikuar këto përmbajtje, nxënëset dhe nxënësit arrijnë në përfundimin se gratë rrallëherë janë të pranishme ose mungojnë plotësisht në punët me interes publik. Lehtë do të konstatojë se ky pozicion i tillë dëshmon nënshtrim dhe diskriminim gjinor.

Por ky është vetëm hapi i parë! Në pjesën tjetër, nxënëset dhe nxënësit zbulojnë praninë e grave në përmbajtjen propagandistike.

Grupi i parë gjen shembuj të përmbajtjes mediatike që reklamon mjetet për mbajtjen e higjienës në shtëpi.

Grupi i dytë zbulon përmbajtjet reklamuese që promovon produkte për përdorim në kuzhinë.

Grupi i tretë vlerëson përmbajtjen reklamuese të tualetit.

Grupi i katërt hulumton përmbajtjen reklamuese që promovon lojërat e fatit.

Grupi i pestë analizon përmbajtjen reklamuese që synon shitjen e rrobave.

Grupi i gjashtë vëren praninë e grave në përmbajtjet reklamuese që synojnë shitjen e produkteve për shëndet.

Për të arritur rezultatin e kësaj punëtorie, është e nevojshme t'u drejtohen të gjithë antareve dhe anëtarëve të grupeve të punës në klasë pyetjet e mëposhtme:

Grupi i parë:

- Pse në këto reklama shfaqen më shpesh gratë të cilat shprehin pakënaqësi për papastërti, apo gëzimin për efikasitetin apo efektivitetin e përdorimit të një produkti të caktuar?
- Çfarë mesazhi dërgojnë përmbajtjet e tilla reklamuese?

Grupi i dytë:

- Pse u takojnë grave, gjegjësisht vajzave rolet e rëndësishme në reklamat e ushqimit?
- Si ndikojnë këto reklama në përvojën, aftësitë dhe vlerat e një gruaje?
- Pse burri në kuzhinë nuk është reflektim i ngrohtësisë së shtëpisë dhe detyrimit për të përgatitur ushqimin?

Grupi i tretë:

- Pse trupi i zhveshur i gruas është rekomandim për blerjen e produkteve higjienike?
- Pse shqetësohen dhe ekspozohen grate më shpesh se burrat me ndarjen e aktiviteteve intime dhe çfarë mesazhi dërgojnë ato me këtë përmbajtje?
- Pse meshkujt nuk reklamojnë produkte të dizajnuara për pastrimin e tualeteve?

Grupi i katërt:

- Pse femrat me bukuri të jashtëzakonshme fizike shfaqen në përmbajtje që promovojnë lojërat e fatit?
- A është bukuria e tyre një instrument marketingu, përdorimi i të cilit rezulton në rritjen e numrit të përdoruesve/përdoruesve të bastoreve, kazinove etj.

Grupi i pestë:

- Pse në reklama, që synojnë shitjen e rrobave dhe këpucëve, paraqitet gruaje si person që ka nevojë për zbukurim, shpenzim parash, arritje të një statusi të caktuar në bazë të pamjes?
- Pse femrat e reja me përmasa ideale trupore kanë një vend të rëndësishëm në këto reklama?

Grupi i gjashtë:

- Çfarë imazhi të gruas krijojnë përmbajtjet reklamuese të produkteve shëndetësore?
- Pse lodhja, dhimbja dhe pafuqia rezervohet për gratë?

TANI E DI!

I Seksizmi përfaqson besim se burrat janë superiorë ndaj grave dhe, kështu, diskriminimi ndaj grave është i justifikuar. Besimet seksiste mund të jenë të vetëdijshme ose të pavetëdijshme, por në të dyja rastet e bëjnë gruan inferiore dhe burrin superior.

Seksizmi është mjet për të ruajtur dominimin dhe fuqinë e një burri mbi një grua.

Termi seksizëm duhet dalluar nga shovinizmi mashkullor. Meshkujt shovinistë janë zakonisht individë që shprehin drejtpërdrejt besimin se janë superiorë ndaj grave, ndërsa seksizmi përfshin ndjenjat, opinionet dhe sjelljet kolektive, pasojat e të cilës i ndjen shoqëria në tërësi.

Gratë mund të jenë bashkëpunëtore të vetëdijshme ose të pavetëdijshme në shtypjen e tyre nëse pranojnë besimin seksist se burrat mundën dhe meritojnë të kenë më shumë pushtet se gratë.

Mesazhet sekstike ndonjëherë mund të jenë shaka krejtësisht të padëmshme, mund të veprojnë si pasqyrë dhe koment “normal”. Mesazhe të tilla dëgjojmë në shtëpi, në shkollë, në media. Megjithatë, pas kësaj praktike qëndrojnë fytyrat e qara të vajzave dhe grave që kanë përjetuar dhunë.

**Do doja të më kujtojnë si person që donte të ishte i lirë...
që njerëzit e tjerë të janë të lirë**
Rosa Parks, aktiviste

Punëtori – Dhuna ndaj grave dhe femicidi

Rezultati: Nxënëset dhe nxënësit zhvillojnë aftësinë për të njohur dhunën ndaj grave dhe për të shpjeguar termin femicid

Koha: 30 minuta

Materiali: projektor, ekran projeksioni dhe kompjuter ose celular

Aktivitetet në orë:

Duke përdorur pajisjet teknike ekzistuese në klasë, mësuesja/si kërkon që nxënëset dhe nxënësit të shikojnë me kujdes videon e thjeshtë të animuar *Sunshine* nga regjisori Guillermo Marcondes, e cila mund të gjendet në linkun - <https://www.youtube.com/watch?v=1L6HB97lbrQ>

Mësuesja/si bën pyetjet në vazhdim:

- Cilës kategori i përket videoja e animuar që keni parë? A është përmbajtje edukative apo argëtuese?
- Si paraqitet pamja fizike e mashkullit në këtë video?
- Si paraqitet pamja fizike e gruas?
- Krahaso sjelljen e mashkullit në fillim dhe në fund të filmit të shkurtër të paraqitur?
- Krahasoni sjelljen e gruas në fillim dhe në fund?
- Vini re stereotipet e pranishme në këtë video?
- Cilat stereotipa lidhen me sjelljen e mashkullit?
- Cilat stereotipa lidhen me sjelljen e gruas?
- Në cilën pikë i bëhet e qartë shikueses/shikuesit se një histori dashurie në dukje kthehet në abuzim apo dhunë?

- Në përvojën tuaj jetësore, a je dëshmitar/re i/e dhunës ndaj grave dhe pasojave të veprimeve të tilla?

Pas diskutimit, mësuesi/ja informon nxënësit se dhuna ndaj grave është pasojë e marrëdhënieve të pabarabarta të pushtetit shoqëror midis burrave dhe grave. Është e vështirë të vërtetohet prania e dhunës ndaj grave, sepse raportet statistikore bazohen vetëm në deklaratat e grave që ishin të gatshme të flisnin hapur për përvojat personale.

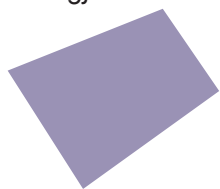
Dhuna ndaj grave mund të ketë pasoja tragjike në formën e privimit të një gruaje nga jeta. “Mungesa e të dhënave fsheh shkallën e vërtetë të dhunës”, konstatoi Instituti Evropian për Barazinë Gjinore, rezultatet e sondazhit të ri mbi dhunën me bazë gjinore në BE priten në vitin 2023.

TANI E DI!

Dhuna ndaj grave përfaqëson shkeljen e të drejtave të njeriut. Është çdo akt i dhunës me bazë gjinore, që rezulton në lëndim fizik, seksual, psikologjik ose ekonomik të një gruaje që i shkakton vuajtje. Dhuna ndaj grave përfshin kërcënimet ndaj gruas në jetën publike ose private.

Femicidi definohet si vrasja e një gruaje për shkak të seksit të saj. Femicidi bazohet në urrejtjen dhe përbuzjen e gruas, por edhe kënaqësinë e shkaktuar nga dominimi mbi gratë dhe dëshira për të zotëruar një grua. Femicidi është gjithmonë rezultat i abuzimit afatgjatë të grave, ndaj vetë vrasjes që paraprin dhuna psikologjike, abuzimi fizik, nënçmimi, privimi i lirisë dhe dhuna në familje. Vrasja e gruas është femicid nëse motivimi për atë akt buron nga besimi në nënshtrimin e gjinisë femërore ndaj asaj mashkullore.

Dhuna me bazë gjinore është fenomen global, që prek më së shpeshti gratë dhe vajzat në të gjithë planetin, në të gjitha vendet dhe kulturat, pavarësisht nga rendi shoqëror, feja, vlerat dhe qëndrimet. Ndodh çdo ditë dhe kudo dhe për këtë arsye viteve të fundit këtij problemi i është kushtuar vëmendje e veçantë. Dhuna me bazë gjinore ka pasoja të shumta dhe të gjera për vetë viktimat dhe shoqërinë në tërësi. Besohet se rrënjët e saj janë të rrënjosura thellë në traditën patriarkale dhe se ndryshimi i stereotipeve të dëmshme gjinore dhe eliminimi i diskriminimit gjinor (diskriminimi me bazë të seksit) mund të zvogëlojë ose eliminojë dhunën me bazë gjinore si formë ekstreme diskriminimi.¹

¹ Termi i gjinisë në kulturën tradicionale, Horizontet Metodologjike 9 (2014) 1, Nr.19, Stojanović D.

*Misioni im në jetë nuk është vetëm të mbijetoj, por të përparoj,
dhe ta bëj me pak pasion, pak dhembshuri, pak humor dhe pak stil*
Maja Angelou, shkrimtare

Punëtori – Patriarkati dhe mizogjia

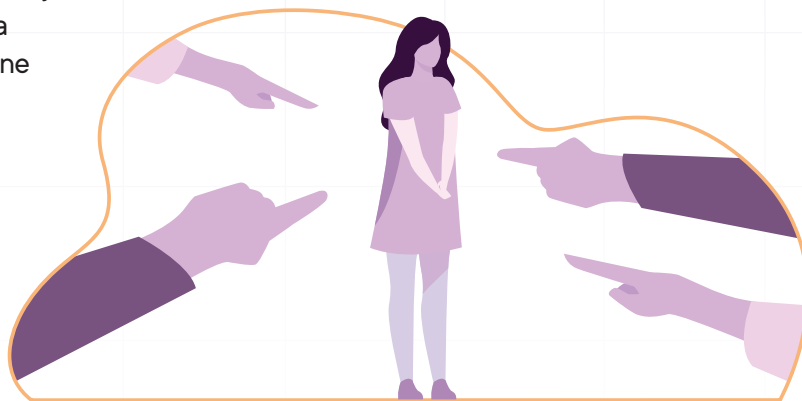
Rezultati: Nxënëset dhe nxënësit shpjegojnë konceptin e mizogjinisë dhe vërejnë lidhjen e saj me trashëgiminë patriarkale; ata janë kritikë ndaj përmbajtjes mizogjene

Koha: 30 minuta

Materiali: materiali i printuar i paraqitur në formën e fletëve të punës të dhëna në bashkëngjitje ose projektor dhe kompjuter

Aktivitetet në orë:

Mësuesja/si tregon në ekranin e projektorit thënie dhe fjalë të urta të njohura me përmbajtje mizogjene. Mësuesja/mësuesi kërkon të lexojnë me kujdes thëniet dhe fjalët e urta, të vërejnë karakterin e tyre mizogjen dhe më pas të rikrijojnë fjalët e urta duke theksuar afirmimin e gruve dhe rolet e tyre të rëndësishme.

Bashkangjitja 5

- Bëhu e mirë, që të mos bëhesh blu.
- Mos merrni pelë me qira dhe mos lejoni gruan të shkojë në treg.
- As në detë masë, as në grua besim.
- Gruaja që leh shpesh rrihet.
- Gruaja beson në lotë, dhe hajduti në gënjeshtër.
- Gruan, fëmijët dhe qenin duhet rrahur dhe ushqyer.
- Gruaja do të mbajë vetëm sekretin që nuk e di.
- Sa më shumë lahet korbi dhe gruaja e keqe, aq më të zi bëhen.
- Amvise fol më pak, që të mos të djeget dreka.
- Flokë të gjatë, mendje të shkurtër.

Për ilustrim, mësuesja/mësuesi u shpjegon nxënësve se normat patriarkale bazohen në respektimin e zakoneve sipas të cilave autoritetin më të lartë ose respektin më të lartë gëzon babai ose burri. Në patriarkat, burrat gëzojnë pushtet dhe privilegje në formën e ushtrimit të lirisë së tyre, në të cilën gratë nuk kanë të drejtë. Trashëgimia kulturore e traditës patriarkale imponon urtësinë në formën e fjalëve të urta që ofendojnë gruan dhe qenien e saj. Në shembullin e fjalës së urtë të parë *Bëhu e mirë që të mos bëhesh blu*, nga nxënëset/nxënësit kërkohet të shohin kërcënimin që i bëhet një gruajë që ka karakter mizogjen. Pritet që nxënëset dhe nxënësit të shqyrtojnë në mënyrë kritike përmbajtjen e fjalës së urtë dhe më pas të rikrijojnë fjalën e urtë si në shembullin: *Ti je lindur si e mirë, do të jesh e përkëdhelur dhe e kujdesur dhe kurrë blu*.

TANI E DI!

I Patriarkati përfaqëson rend shoqëror që nënkupton fuqinë e burrit mbi grup njerëzish ose shoqërie, dhe veçanërisht mbi gratë dhe fëmijët. Patriarkati vendos dominimin e mashkullit mbi gratë dhe anëtarët e tjerë të familjes. Në shoqërinë patriarkale, është e imponuar pabarazia midis burrave dhe grave.

Mizogjia është neveri ose urrejtje ndaj vajzave dhe grave. Mizogjia manifestohet në mënyra të ndryshme si poshtërimi i grave, çdo diskriminim me shaka dhe batuta, përmbajtjeve erotike dhe pornografike dhe kryerja e çdo lloj dhune ekonomike, psikologjike, fizike

Fatkeqësisht, mizogjia është e pranishme në të gjitha sferat e jetës shoqërore.

Normat patriarkale pranohen kolektivisht dhe jemi të vetëdijshëm për sfidën e përballjes me qëndrimin e shumicës. Megjithatë, heshtja është pohim, dhe me pohim ne sigurojmë qëndrueshmërinë për stereotipat, paragjykimet, mizogjininë, homofobinë, seksizmin dhe fenomenet e tjera degraduese shoqërore. Nëse nxënëset dhe nxënësit njohin sjelljen shembullore të mësueseve dhe mësuesve, mbështetur nga guximi për të folur hapur, drejtpërdrejt dhe me mirëbesim për këto tema, ato/ata do të adoptojnë edhe modelet e duhura të mendimit dhe sjelljes.

**Mos mendoni se një votë e juaj nuk vlen shumë.
Shiu që freskon tokën e etur përbëhet nga pika individuale.**

Kejt Shepard, sufrazhete

Punëtori – Gjuha dhe seksi

Rezultati: Nxënëset dhe nxënësit e kuptojnë rëndësinë e përdorimit të gjuhës së ndjeshme ndaj gjinisë dhe barazojnë gjininë natyrore dhe gramatikore kur flasin dhe shkruajnë, kur bëhet fjalë për profesionet, titujt, dhe orientimet që përfaqësojnë gruan.

Koha: 30 minuta

Materiali: materiale të shtypura

Aktivitetet në orë:

Pavarësisht se cilën lëndë jep mësuesja/mësuesi, pritet t'u japë nxënëseve dhe nxënësve këtë shpjegim: emrat që tregojnë temën, dukuritë natyrore ose shoqërore - mund të jenë të çdo lloj gjinie. Megjithatë, qeniet nuk kanë vetëm gjini gramatikore, por edhe gjini natyrore.

Gjinia natyrore e emrave në të vërtetë nënkupton seksin biologjik të personit, dmth. qenieve të cilave u referohet emri. Pabarazia tradicionale dhe e kushtëzuar nga shoqëria midis burrave dhe grave rezulton në përdorimin e gjuhës në të cilën disa profesione, kuptimi i të cilave përfshin statusin shoqëror, lehen anash plotësisht dhe ndrydhin gratë. Barazia gjinore duhet të jetojë në gjuhën që përdorim çdo ditë, prandaj pranë patriotit përdorim patriote, pranë filolog – filologe, pranë andragog- andagoge, pranë kirurg kirurge, gjykatës gjykatëse, regjisor regjisore, profesor profesoreshë, bukëpjekës bukëpjekëse, nënpunës nënpunëse, asistent asistente, shoqërues shoqëruese, bartës bartëse.

Në materialin e printuar që vijon, nxënëset dhe nxënësit duhet të shënojnë fjalitë e shkruara saktë, ose të korrigjojnë fjalitë e shkruara gabim.

Bashkangjitja 6

- Milica Petroviq, punonjës e Gjelbërimit të qytetit, nuk ka dashur t'i përgjigjet pyetjes së gazetarit Gjorgje Markoviq.
- Gjqqtarja e Gjykatës Themelore në Danilovgrad Gorica Jovanoviq ka aplikuar në konkurs.
- Ajo është luftëtar për barazinë e të gjithë njerëzve dhe demokracinë.
- Rosa Luksemburg është teoriciene marksiste dhe themeluese e Lidhjes Spartaciste.
- Duhet të caktoni takim me mjekun tuaj të zgjedhur Marijana Radoviq.
- Doktoresha Sanela Dervisheviq është një anesteziolog i shkëlqyer.

Pas vlerësimit të performancës, mësuesi/ja u sugjeron nxënëseve dhe nxënësve të përdorin rregullat e dhëna në bashkangjitjen nr. 7 - gjuhën e ndjeshme gjinore në dhjetë hapa.

Bashkangjitja 7

Hapi i parë: kryefjala dhe kallëzuesi bien dakord në gjini dhe numër.

Profesoresha doktoresha ishte e ftuar në emisionin e sotëm dhe foli për rezultatet e hulumtimit.

Hapi i dytë: përdor vazhdimisht gjininë gramatikore femërore për të emërtuar profesione dhe tituj.

Referente, pedagoge, deputete, filozofe, sekretare...

Hapi i tretë: shmangni shkurtesat kur shkruani titujt dhe profesionet e grave.

në vend të prof. shkruani profesoresha, në vend të dr - doktoresha...

Hapi i katërt: shmangni adresimin e një gruaje sipas statusit martesor.

Në vend të zonjushës Petroviq, përdor zonja Petroviq.

Shmangni gjithmonë frazat ish-gruaja, ish-e fejuara...

Hapi i pestë: gjithmonë jepni identifikimin e plotë të personit femër:

Në vend: *Erdhi Marko Jankoviq me grua.*

Shkruaje: *Erdhen Marko dhe Ana Jankoviq.*

Hapi i gjashtë: përdorni gjithmonë forma paralele nëse atë që keni ndërmend të thoni vlen si për burrat ashtu edhe për gratë, mund të gjeni një shembull të vlefshëm në këtë manual.

Në vend: *Studentët dolën në proteste në orën 19:00.*

Shkruaje: *Studentet dhe studentët dolën në proteste në orën 19:00.*

Hapi i shtatë: përdor forma neutrale dhe të ndjeshme ndaj gjinisë në komunikimin me shkrim dhe gojë, formal dhe joformal.

Në vend: *Inkurajojmë të gjithë të interesuarit të aplikojnë në konkursin për drejtor të bankës, të gjithë kandidatët pritjet të dorëzojnë CV-në e tyre brenda datës 1.12.2022.*

Shkruaje: Inkurajojmë të gjithë të personat e interesuara të aplikojnë në konkursin për drejtor/drejtoreshë të bankës, të gjithë kandidatët/kandidatet pritet të dorëzojnë CV-të e tyre brenda datës 1.12.2022.

Hapi i tetë: kur përktheni nga gjuha e huaj, përdorni gjithmonë gjuhën e ndjeshme gjinore.

Shembull: *All workers must have regular pay.*

Perkthimi: Të gjithë punëtorët dhe punëtoret duhet të kenë pagën e rregullt.

Hapi i nëntë: shmangni gjithmonë shprehjet që ofendojnë grupe të caktuara qytetarësh dhe qytetaresh.

Përpiquni të mos gjeni kurrë vend në fjalimin dhe shkrimin tuaj si *bjonde budallaqe, ankohet si një grua, qanë si një vajzë, pederast, e divorcuar, çdo vajzë duhet martuar...*

Hapi i dhjetë: shmangni çdo deklaratë që përmban stereotipe, paragjykime dhe diskriminim.

Në vend: *Makinat janë për djemtë, barbitë janë për vajzat.*

Përdor: *Çdo fëmijë ka të drejtë të zgjedhë lodrat.*

TANI E DI!

Gjuha e ndjeshme gjinore është gjuhë që afirmon gjuhën e barazisë gjinore në shoqëri në përdorim me shkrim dhe me gojë.

Mënyra se si përdoret gjuha në një komunitet gjuhësor ka kapacitetin për të shprehur qëndrimet ndaj rëndësisë dhe rolit të grave dhe burrave.

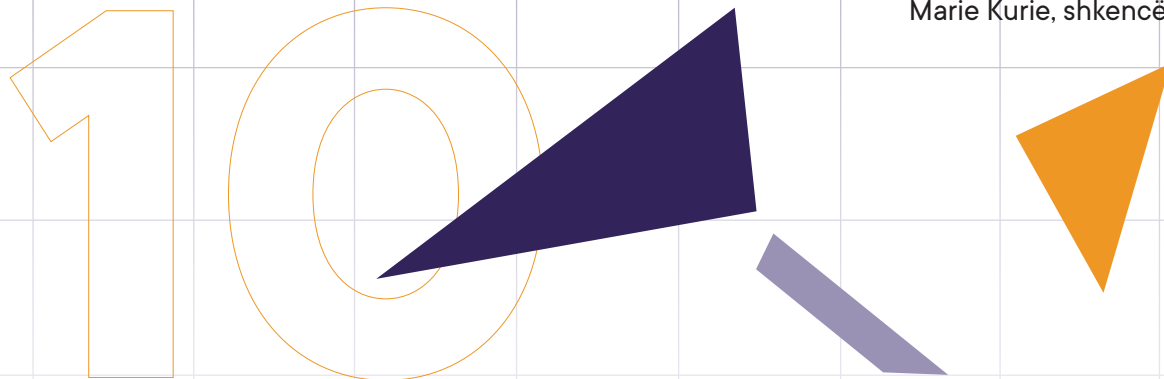
Gjuha formon modele kulturore, vendos dhe ruan marrëdhënie ndërpersonale, përcjell qëndrime, vlera dhe ideologji.

Përdorimi i gjuhës së ndjeshme ndaj gjinisë ka nxitur polemika brenda qarqeve shkencore siç janë akademitë kombëtare të shkencës. Në këtë kuptim, është e rëndësishme që nxënëset dhe nxënësit të njihen me qëndrimin e dramaturges Bilana Srblanović, e cila theksoi – *Për SANU-n (Akademia e Shkencave të Serbisë), pra, mundet shërbëtore, por jo dramaturge. Mundet 'kurtezane' dhe nuk mundet 'luftëtare'? Mundet 'daktilografiste' dhe jo 'fotografe'? Mundet 'rrogëtare' dhe jo 'fizikane'? Mundet 'kaqiperka'² dhe jo 'inxhinierë'? Mundet 'infermiere' dhe jo 'teoriciane'? Mundet 'masazhiste' dhe jo 'guvernatore'? Mundet 'shtrigë', 'jetime', 'e paturpshme', 'e pastrehë' dhe jo 'avokate'? Mundet 'gjarpërësh' dhe jo 'veterinare'? Ndoshta 'shërpe', por jo 'gjqyëtare' ???*

2 Me kuptim keqësues – krahasim i llojit të zogut me grua që e tepron me veshje, bizhuteri, xhevahire, etj.

Nuk i duhet frikësuar asgjë në jetë. Duhet vetëm ta kuptoni.

Marie Kurie, shkencëtare

Punëtori – Barazi për të gjithë, kudo dhe gjithmonë

Rezultati: Nxënëset dhe nxënësit njohin keqkuptimet dhe miratojnë fakte për personat LGBT dhe të drejtat e tyre

Koha: 30 minuta

Materiali: material i shtypur dhe dy kuti me mbishkrimet ILUZIONET dhe ZBULIMI

Aktivitetet në orë:

Mësuesja/mësuesii vendos deklaratat për iluzionet në kutinë e parë, vendos deklaratat e vërteta në kutinë e dytë (zbulimi). Ai/ajo i ndan studentët në dy grupe: A dhe B.

Nga grupi A kërkohet të marrë kartat e printuara nga kutia e parë, ndërsa nga Grupi B kërkohet të marrë kartat e printuara nga kutia e dytë. Nxënëset dhe nxënësit lexojnë me zë të lartë përmbajtjen e shkruar në karton në mënyrë që anëtarja/anëtari i grupit A të lexojë një iluzion dhe anëtarja/anëtari i grupit B t'i përgjigjet deklaratës me fakte. Mësuesja/mësuesi mund të përdorë materialin nga Bashkangjitja 8 ose të krijojë vetë materialin e duhur.

Bashkangjitja 8

PARAGJYKIME:

1. Kur një person tregon homoseksualitet, ne e dimë se është i sëmurë.
2. Transgjignorizmi është trend i ri. Kjo nuk ka ndodhur kurrë.

3. Kur një person shkon në paradë krenarie, ajo është homoseksuale.
4. Është e lehtë të dallosh homoseksualitetin me mënyrë të caktuar veshjeje, sjelljeje ose me disa gjeste.
5. Në të gjitha marrëdhëniet homoseksuale - dikush është gjithmonë mashkull dhe dikush është femër.
6. Nëse homoseksualiteti do të ishte i natyrshëm, do të ishte i pranishëm edhe te kafshët.
7. Fëmijët që rriten me prindër homoseksualë, bëhen homoseksualë.
8. Personat homoseksual kërkojnë të drejta të veçanta.
9. Transgjignorizmi përfaqëson kërcënim për të ardhmen e racës njerëzore.
10. Familjen tradicionale e kërcënon pranimi ligjor i martesave të të njëjtit seks.

Bashkangjittja 9

1. Komuniteti i të njëjtit seks nuk është sëmundje mendore apo perversion. Personat homoseksualë janë plotësisht të barabartë me njerëzit heteroseksualë që kanë aftësinë për të arsyetuar, stabilitet, besueshmëri, përshtatje sociale dhe profesionale.
2. Personat homoseksualë/biseksualë/transgjignorë përbëjnë 3 deri në 6 për qind të popullsisë së përgjithshme. Është numër konstant në kultura të ndryshme. Pra, ky nuk është trend që po bëhet popullor, dhe frekuenca e tij nuk ndryshon ndjeshëm.
3. Promovimi i lirive të njeriut është orientim i lirë i të gjithë njerëzve, prandaj përveç personave me orientim homoseksual në paradë krenarie shkojnë edhe heteroseksualët.
4. Homoseksualët dhe heteroseksualët kanë të njëjtën liri zgjedhjeje, veshjeje dhe sjelljeje.
5. Qëndrimet tradicionale në rolet e partnerit nuk janë të rrënjësura në marrëdhëniet e të njëjtit seks.
6. Prania e homoseksualitetit në speciet shtazore është konfirmuar shkencërisht në më shumë se 500 raste.
7. Orientimi seksual i prindërve nuk ndikon në orientimin seksual të fëmijëve, gjë që vërtetohet nga fakti se fëmijët në zonën tonë rriten në familje heteroseksuale, dhe si të rritur shfaqin interes për personat e të njëjtit seks.
8. Kushtetuta garanton të njëjtat të drejta dhe liri për të gjithë qytetarët dhe qytetarët e Malit të Zi.
9. Pavarësisht ekzistencës së homoseksualizmit dhe transgjignorizmit, popullsia e botës rritet pa pushim, që do të thotë se e ardhmja e racës njerëzore nuk varet nga orientimi seksual i tre deri në gjashtë për qind të homoseksualëve dhe personave transgjignorë.
10. Gëzimi i të drejtës së çifteve homoseksuale për të lid

TANI E DI!

Orientimi seksual përfaqëson model të tërheqjes emocionale, romantike ose seksuale që mund të drejtohet drejt mashkullit, femrës, të dy sekseve, asnjërit seks.

Heteroseksualiteti është orientim seksual që nënkupton tërheqje fizike, seksuale, emocionale dhe shpirtërore ndaj personave të seksit të ndryshëm.

Homoseksualiteti nënkupton tërheqjen fizike, seksuale, emocionale dhe shpirtërore ndaj personave të të njëjtit seks.

Biseksualiteti nënkupton tërheqjen fizike, seksuale, emocionale dhe shpirtërore për personat e të dy sekseve.

Transeksual është personi që e identifikon veten brenda kategorive binare (mashkull ose femër) dhe që përshtat trupin me gjininë e saj përmes operacionit hormonal (tranzicioni mjekësor) sipas gjinisë së vet.

Personi transgjitor është person, identiteti gjitor, shprehja, sjellja dhe/ose rolet e të cilit ndryshojnë nga gjinia që i është caktuar në lindje, por nuk përpiqet domosdoshmërisht të përafrojë plotësisht identitetin, trupin dhe shprehjen e tij me pritshmëritë e shoqërisë për seksin e kundërt.

Jo-binariteti ose *genderqueer* është kategori gjithëpërfshirëse për identitetet gjinore që nuk janë ekskluzivisht mashkull apo femër. Këta persona shprehin kombinim të mashkulloritetit dhe feminitetit në shprehjen e tyre gjinore, ose asnjë.

Deklaratat, rezolutat, rekomandimet dhe direktivat e Kombeve të Bashkuara dhe Bashkimit Evropian që kanë të bëjnë me të drejtat e njeriut theksojnë se homofobia dhe transfobia janë një nga shkaqet më të zakonshme të dhunës dhe abuzimit nga bashkëmoshatarët. Prandaj, mësueset dhe mësuesit mbajnë përgjegjësi të caktuar nëse injorojnë procesin gjithëpërfshirës arsimor të nxënësve dhe nxënësve. Theksojmë besimin tek forca që padyshim i takon arsimit dhe të gjithë atyre që janë të angazhuar në këtë punë të përgjegjshme duke bërë thirrje që së bashku “ta përshpejtojmë barazinë gjinore”.

